СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – Свищов
Факултет „Производствен и търговски бизнес”
Катедра „Икономика и управление на туризма”

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Сборник с доклади

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Председател:
доц. д-р Петя Иванова
Членове:
проф. д-р Марияна Божинова
проф. д.и.н. Милко Палангурски
доц. д-р Мариана Янева
доц. д-р Тихомир Личев
гл. ас. д-р Любка Илиева
гл. ас. д-р Любомира Тодорова
гл. ас. д-р Павлин Павлов

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
проф. д-р Марияна Божинова – (България)
Членове:
проф. д-р Лариса Корганашвили (Грузия)
проф. д-р Алфред А. Розенблум (САЩ)
проф. д-р Алфонсо Варгас (Испания)
доц. д-р Петя Иванова (България)
доц. д-р Мариана Янева (България)
доц. д-р Татяна Манастерска (Полша)
доц. д-р Ю-Чен Чанг (Тайван)
доц. д-р Сергей Илькевич (Русия)
доц. д-р Насирли Бейтулла (Азербайджан)

Технически секретар – Емилия Станева

ISBN 978-954-23-1764-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. Петя Иванова
Вместо предговор 9

Пленарен доклад
Проф. М. Божинова
АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ 13

ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ И ИНОВАЦИИ

Prof. Andrey Zahariev, Assoc. Prof. Stoyan Prodanov, Head Assist. Prof. Emil Tsanov, PhD, Assist. Prof. Stefan Prodanov, PhD; Mariana Moneva-Dauo, Phd Student
PROJECT NOVAE AND INTERREG PROGRAMME – A NEW APPROACH FOR DEVELOPMENT OF THE LOWER DANUBE TOURIST DESTINATION 27

Доц. д-р Петя Иванова, докторант Симеон Симеонов
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТУРИСТА, ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ 36

Доц. д-р Иванка Николова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО 45

Доц. д-р Снежинка Кадиева
НЯКОИ НОВИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ХОТЕЛИТЕ НА БЪДЕЩЕТО 53

Доц. д-р Ваня Василева, Йорданка Марчева
СЪВРЕМЕННИ ОСОБЕНОСТИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕСТОРАНТЬОРСТВОТО В КИПЪР 62

Доц. д-р Снежана Иванова, Александрина Енева
ИНОВАЦИИТЕ В НОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СВЯТ 70

Доц. д-р Катя Илиева
РЕСУРСИТЕ НА СОЛЕНИТЕ ЕЗЕРА В АКВАТОРИЯТА НА БУРГАС И РОЛЯТА ИМ В РАЗВИТИЕТО НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА 81

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ИМИДЖА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ 91

Доктор Никола Гайдаров, докторант Ралица Георгиева
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОДУКТИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ
ПО ДЕЛОВИ И ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ 98

Ст. преп. Маргарита Панчева
С ГРИЖА ЗА КЛИЕНТА ПРИ ПОДГОТОВКАТА И ПРОВЕЖДАНЕТО
НА ОРГАНИЗИРАНИ ОБИКОЛНИ ПЪТУВАНИЯ ИЗ БЪЛГАРИЯ,
ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ФРЕНСКИ ТУРИСТИ.....108

Преп. д-р Севджан Сабриева
СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
ИНФРАСТРУКТУРА В ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ 117

Докторант Данаил Алеков
ДИНАМИЧНИ И СТАЦИОНАРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОГРАМИ.....124

Докторант Илиян Дуков
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ НА
ОРГАНИЗИРАНИ ЕДНОДНЕВНИ ПЕШЕХОДНИ ЕКСКУРЗИИ.....133

Mohamed Mostafa Albaz
THE ROLE OF SMART HUMAN RESOURCES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LOGISTICS INVESTMENT IN SMEs 141

ТУРИСТИЧЕСКИ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Доц. д-р Генка Рафаилова
ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ КРЕАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО
И ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ 151

Доц. д-р Мария Станкова
ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНДУСТРИЯТА НА ТУРИЗМА ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО 161

Доц. д-р Еленита Великова
АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УДЪЛЖАВАНЕ НА СЕЗОНА
В БЪЛГАРСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ КУРОРТИ.....169

Gordana Stojmenović, проф. д-р Любчо Варамезов
ОПИТЪТ НА СРЪБСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ КОМПАНИИ
В LEAN ПРОИЗВОДСТВОТО.....179

Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Ася Панджерова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 187

Гл. ас. д-р Галя Кушева
АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г. 195

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
ДИНАМИКА НА СЕЗОННОСТТА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 203

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 211

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ИНОВАТИВНОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ФИРМИ 218

Ас. д-р Любомира Тодорова
ПРОЯВЛЕНИЕ НА СИВАТА ИКОНОМИКА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР НА Р. БЪЛГАРИЯ 227

Ас. д-р Павлин Павлов
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 234

Ас. д-р Пламен Петров
ДИНАМИКА В РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 ГОДИНА 241

Асен Божиков
КИБЕРАТАКИТЕ – СЪЩЕСТВЕНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ХОТЕЛИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА 248

Докторант Таня Рисемова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИ ОБЩИНИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ 256

Докторант Жаклин Коен
ПРОЦЕСНО УПРАВЛЕНИЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ В ПРЕДЕН ОФИС 264

Докторант д-р Владимир Бойчев
МЕДИЦИНСКИ ИЛИ МЕДИКАМЕНТОЗЕН ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ 272

Докторант Зорница Златанова
МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИ КОМПАНИИ, ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГА 281

ФИНАНСОВИ, ОТЧЕТНИ, ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Людмил Найденов, гл. ас. д-р Марияна Павлова-Бънова
МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 291

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТУРИСТИ 301

Доц. д-р Галя Иванова - Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА БЕЗПЛАТНА ХРАНА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 311

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТИТЕ В ТУРИЗМА 318

Изследовател д-р Александрина Александрова АНАЛИЗ НА БАЗИСНИ ПОКАЗАТЕЛИ ОТНОСНО ТУРИЗМА В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 326

Докторант Росен Колев
НЕОБХОДИМОСТ ОТ НОВИ ПОДХОДИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО НА СЕБЕСТОЙНОСТТА 334

Докторант Димчо Шопов
ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС 342

Докторант Борислава Славова-Петкова
СОЦИАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 351

МАРКЕТИНГОВИ, ТЪРГОВСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Светла Ракаджийска
СИМВОЛИКА И КОМУНИКАЦИЯ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....359

Проф. д-р Стоян Маринов, д-р Галина Илиева
ТУРИСТИЧЕСКО ТЪРСЕНЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....368

Доц. д-р Иван Марчевски, доц. д-р Ваня Григорова
МАРКЕТИНГОВИТЕ МРЕЖИ ОТ ФИРМИ – СЪВРЕМЕННА ТЕНДЕНЦИЯ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ 375

Assoc. Prof., PhD Tatiana Manasterska, The President Stanislaw Wojciechowski
MANAGING AND MEETING THE DEMANDS OF OLDER TOURIST MARKET.....384

Доц. д-р Галина Захариева
ПРИНОС НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА 390

Доц. д-р Искра Пантелеева
СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИЗМА – НЯКОИ МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ ВЪПРОСИ..398

Доц. д-р Мариана Янева, доц. д-р Николай Цонев
КОНСУЛТАНТСКА ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН 404

Доц. д-р Соня Алексиева, Росен Петков
КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО НА УСТОЙЧИВОТО ХРАНЕНЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО – ПОТРЕБИТЕЛСКИ ПОЛЗИ, ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ.....414

Доц. д-р Иван Желев
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ФАСИЛИТИ МЕНИДЖМЪНТА НА ХОТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ.....423

Доц. д-р Пенка Горанова
КОНЦЕПЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ХОТЕЛСКИ КОМПЛЕКС.....431

Доц. д-р Анатолий Асенов, докторант Зорница Крумова
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТРЕЛСТВА И ПРЕД ЛИДЕРСТВОТО В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР.....439

Гл. ас. д-р Емил Николов
ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ОТ ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНУДСТРИЯ НА БЪЛГАРИЯ 447

Гл. ас. д-р Маргарита Мишева
ЕЛЕКТРОННА ТЪРГОВИЯ В ТУРИЗМА – ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....454

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова
ГЪВКАВОТО ЛИДЕРСТВО – ФАКТОР ЗА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ В ТУРИЗМА 462

Гл. ас. д-р Зоя Иванова
ФОРМИРАНЕ ПОВЕДЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 468

Гл. ас. д-р Милен Динков
СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ.....475

Гл. ас. д-р Галя Георгиева, гл. ас. д-р Иван Маринов
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....483

Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов
ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ.....491

Гл. ас д-р Светослав Калейчев
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОБОТИЗАЦИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИЯ МАРКЕТИНГ.....499

Ас. д-р Бойчо Бойчев
ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ СТРУКТУРИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 507

Доктор Веселина Портарска
МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РАЙОН РИЛА-ПИРИН, С ЛОКАЦИЯ БАНСКО 515

Докторант Александър Димитров
ПРЕДИМСТВА НА МОБИЛНАТА ТЪРГОВИЯ (M-COMMERCE) В СЪВРЕМЕННОТО ХОТЕЛИЕРСТВО.....525

Д-р Мирослав Кръстев, ас. д-р Калоян Цветков
ОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ НАГЛАСИ ПРИ ПОСЕТИТЕЛИТЕ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ.....534

Докторант Кристина Георгиева
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ.....543

Докторант Йоана Огнянова
ВЛИЯНИЕ НА БРАНДИНГА НА КУЛИНАРНАТА ДЕСТИНАЦИЯ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ТУРИСТИТЕ.....551

Докторант Ирина Карадакова
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЛОЯЛНОСТТА В ТУРИЗМА.....557

Докторант Ивайло Иванов
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ХОТЕЛСКИТЕ ОНЛАЙН РЕЗЕРВАЦИОННИ СИСТЕМИ.....566

Докторант Нина Костадинова
ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....575

ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Таня Парушева
ОПАЗВАНЕ И СЪХРАНЯВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ НА КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО.....583

Доц. д-р Тихомир Личев
РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНИЯТ И КУЛТУРНО ПОЗНАВАТЕЛЕН ТУРИЗЪМ ПО ДУНАВСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ.....589

Доц. д-р Милена Стоянова, доц. д-р Ивайло Владев
СКАЛНИТЕ МАНАСТИРИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ КАТО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....597

Доц. д-р инж. Стойна Цвяткова, маг. Емилия Маринова
ПОТРЕБИТЕЛСКО ТЪРСЕНЕ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ СЪЗДАВАНЕ НА ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ В СВИЩОВ, С ЕЛЕМЕНТИ НА КУЛТУРЕН, ДУХОВЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....605

Dr. Mahmoud Khalifa, Assoc. Prof
THE ANALYSES OF PUBLIC POLICIES FOR THE REVITALIZATION OF THE TOURISM SECTOR IN EGIPT AFTER THE 30th OF JUNE REVOLUTION....614

Д-р Константин Григоров
МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА И ТЕХНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ 620

ПРОСТРАНСТВЕНИ И ЕКОЛОГИЧНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Константин Калинков
ОСНОВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЧЕРНОМОРСКИ КУРОРТИ 629

Доц. д-р Петя Иванова
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА ЧРЕЗ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТИ 640

Доц. д-р Марина Николова
УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ 651

Доц. д-р Иван Килимперов, доц. д-р Красимир Александров
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „ТРАКИЯ“ 658

Гл. ас. д-р Нели Веселинова, проф. д-р Веселин Бояджиев
ТУРИЗЪМ, РУРАЛИЗЪМ И ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА 664

Гл. ас. д-р Румен Недков
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА СВОГЕ 673

Гл. ас. д-р Явор Станев
РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖИВУЩИТЕ В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 680

Докторант Иво Балевски
СЕЛСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ - ЕДНА РАЗЛИЧНА ГЛЕДНА ТОЧКА....686

Докторант Владо Божилов
ДОБРИ ПРАКТИКИ В „ЗЕЛЕНА“ ПОЛИТИКА В ХОТЕЛИЕРСТВОТО..693

ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ПРЕПОДАВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Александр Аверин
DIGITAL-СТРАТЕГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ИНДУСТРИИ СПОРТА И ТУРИЗМА 703

Старший преподаватель Юлия Иванова
ОСОБЕНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА И ПРОДВИЖЕНИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ ТУРИСТКОГО ПРОФИЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ 711

Доц. д-р Ирена Емилова
МЕТОДЪТ „АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ“ ПРИ ПОДГОТОВКАТА ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЕКОТУРИЗЪМ И ИНФРАСТРУКТУРА“..... 719

Докторант Стилияна Басмаджиева
РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ЗА АНАЛИЗ НА МАКРОУПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 724

Жилкова Ю. В., Макаренко З. В.
К ВОПРОСУ ОБ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЗНАЧЕНИИ ЭКСКУРСИИ 734

СТУДЕНТСКИ НАУЧНИ ДОКЛАДИ

Магистър Невена Руменова Лясковa
МУЗЕИТЕ НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - ОТ МИНАЛОТО ДО НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ..... 749

Бакалавър, Анжелина Василева
РАЗКРИВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ В ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧНИТЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ДАДЕНОСТИ НА ГРАД СВИЩОВ 755

Студент Петя Костова
ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И НЕЙНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ТУРИЗМА 762

Студент Фелия Попова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМА..... 769

Студент Марта Лазарова
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ТУРИЗМА..... 776

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Свищов, 11-12 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 10-годишнината от създаването на специалност „Икономика на туризма“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1764-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ[1]

Доц. д-р Светослав Илийчовски
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Доц. д-р Ася Панджерова
Университет за национално и световно стопанство

Резюме: *В разработката е направен сравнителен анализ на необходимите предприемачески компетенции за развитие на женското предприемачество в Италия, Англия и България. Първоначално са разгледани дефиниционните съждения и основните понятия залегнали в политиките на Европейския съюз относно предприемачеството и в частност женското предприемачество, приобщаващото предприемачество и предприемаческите компетенции. В изследването е апробирана теоретична рамка, описваща предприемаческите компетенции в три основни стълба – „идеи и възможности“, „ресурси“ и „действия“. Резултатите от направеното анкетно проучване са обобщени като вследствие на това са систематизирани следните поважни изводи, свързани с дефицит на компетенции у жените относно преценката на идеите, етичното и устойчиво мислене, мотивация и упоритост и неохота към поемането на рискове.*

Ключови думи*: предприемачество, женско предприемачество, сравнителен анализ*

1. Въведение

Нарастващата необходимост от предприемачески компетенции и осигуряването на предпоставки за развитието на собствен бизнес от страна на Европейските институции, както и приобщаващите политики в областта на социалното и женското предприемачество са в основата на настоящото изследване. Целта на разработката е на база съществуващия понятиен и методологически апарат да се направи сравнителен анализ на необходимите компетенции за развитие на женско предприе-

[1] Изследването е направено в рамките на проект „European Partnership for Social Inclusion and Creation of Skills for Women Entrepreneurship E-learning“ Project 2018-1-BG01-KA203-048016

мачество в Англия, Италия и България. От формулирана цел произтичат следните задачи: преглед на теоретичните постановки, свързани с женското предприемачество и формирането на предприемаческите компетенции; разработване на методологическа рамка и провеждане на анкетно проучване; анализ и обобщение на получените резултати.

2. Дефиниционни съждения за женското предприемачество и използван методологически инструментариум

Предприемачите са лица (собственици на предприятия), които търсят и генерират стойност чрез създаване или разширяване на икономическа дейност и чрез идентифициране и използване на нови продукти, процеси или пазари. Предприемаческа дейност е предприемчиво човешко действие за постигане на създаване на стойност чрез създаване или разширяване на икономически дейности, чрез идентифициране и използване на нови продукти, процеси или пазари (European Commision, 2008, p. 23).

„Приобщаващо предприемачество“ се отнася до предоставяне на равни възможности за всички граждани, за да поемат по пътя на предприемачеството, с други думи, да стартират и управляват бизнес (OECD, 2018). Приобщаващото предприемачество има за цел да насърчи жените да започнат бизнес, за да се преодолее статистическия дисбаланс в броя на мъжете и жените предприемачи (Komarkova, Gagliardi, Conrads, & Collado, 2015, p. 29). „Равенството между мъжете и жените не е самоцел в съвременната политика. По-пълното използване на женския потенциал в икономиката е гаранция както за осигуряването на икономическа независимост на отделните индивиди, така и за постигането на икономически растеж на националните икономики“ (Шпидла, 2010, стр. 137).

„Предприемачески компетенции“ се отнасят до компетенции и компетентности по отношение на предприемачеството (Komarkova, Gagliardi, Conrads, & Collado, 2015, p. 31). „Предприемаческа компетентност“ означава способност за действие в съответствие с благоприятни възможности и идеи и тяхното трансформиране в ценности за други хора. Тя се основава на творчество, критично мислене, способност за решаване на проблеми и инициативност с цел планиране и управление на проекти, които имат културна, социална или финансова стойност.

Предприемаческите умения се основават на творчество, което включва въображение, стратегическо мислене и умения за решаване на проблеми, както и критично и конструктивно разсъждаване в рамките

на развиващи се градивни процеси и иновации (Перков, 2008). Предприемаческата нагласа се характеризира с инициативност и действеност, активност, поглед в бъдещето, решителност и постоянство за постигане на целите. Тя включва желание за мотивиране на други хора и оценяване на техните идеи; съпричастност и грижа за хората и за света, поемане на отговорност и прилагане на етични подходи по време на целия процес“ (Европейска комисия, 2018). При определянето на предприемаческите компетенции се очертават три основни стълба – „идеи и възможности“, „ресурси“ и „действия“ (McCallum, McMullan, Weicht, & Price, 2018, pp. 13-17).

Използваният методологически инструментариум има следната последователност:

• Разработване на анкетата, съобразно съществуващите теоретични постановки относно компетенциите на жените предприемачи;

• Избор на скала за измерване на нивото на компетентност на респондентите – петстепенна Ликъртова скала от типа 1 – напълно несъгласна, 2 – по-скоро не съгласна, 3 – нито съгласна/нито несъгласна, 4 – по-скоро съгласна, 5 – напълно съгласна;

• Провеждане на анкетното проучване;

• Обработка на анкетните карти;

• Анализ на резултатите;

3. Сравнителен анализ на предприемаческите компетенции на жените в България, Англия и Италия

Сравнителният анализ е на база теоретичните постановки, свързани с трите стълба на предприемачески компетенции „идеи и възможности“, „ресурси“ и „действия“.

3.1 Сравнителен анализ на компетенциите относно идеи и възможности

Компетенциите относно идеи се съдържат в пет въпроса насочени към: разпознаване на възможностите; креативност; визия за бъдещето; преценка на идеите; етично и устойчиво мислене;

Анализът на резултатите показва, че с най-ниско ниво на умения за разпознаване на възможностите в България са жените възнамеряващи и развиващи бизнес в областта на електронната търговия със среден резултат от 3,25. С най-висок среден резултат при разпознаване на възможностите са жените, възнамеряващи да развиват бизнес в сферата на услугите – 4,07.

В Италия респондентите с най-висока средна оценка от 4,33 за разпознаване на възможностите са в областта на електронната търговия т.е. противоположно на българските жени предприемачи. Резултатите от анкетното проучване в Англия показват с най-ниско равнище на разпознаване на възможностите са жените, действащи в сектора на услугите (4,29), докато жените с високо ниво на умения за разпознаване на възможностите са в икономическите дейности – индустриално производство и други дейности.

Жените, желаещи да станат предприемачи в България, притежават най-високо ниво на креативност в областта на индустриалното производство със среден резултат от 4,25, а тези с най-ниска квалификация са в селското стопанство – 3,00. Креативността на италианските жени е с най-висока средна оценка в областта на индустриалното производство – 4,33, а най-ниското равнище е при електронната търговия и други дейности – 3,33. Тук се наблюдава съвпадение по отношение на равнището на креативност между българските и италианските респонденти. Английските жени предприемачи, притежаващи най-високо средно равнище на креативност са в икономическа дейност – електронна търговия и други дейности – 4,61 и 4,84. С най-ниска средна оценка са жените, действащи в търговията.

Българските респонденти с най-висока средна оценка относно визията за бъдещето развитие са в областта на индустриалното производство – 3,75, а с най-ниска средна са тези, възнамеряващи да развиват своя бизнес в икономическа дейност електронна търговия – 2,8. В Италия с най-висока средна оценка относно визията за бъдещето са в областта на логистиката - 4, а най-ниската средна е в сферата на индустриалното производство – 2,67. В Англия жените, стартиращи в селското стопанство имат най-висока средна оценка за визията за бъдещо развитие – 4,89, а с най-ниска средна стойност са тези в сферата на електронната търговия – 4,44.

Българските жени предприемачи с най-висока средна оценка относно преценка на идеите възнамеряват да действат в сферата на услугите – 3,53, а с най-ниска средна са в областта на електронната търговия – 2,95. Италианските жени предприемачи с водеща оценка при преценка на идеите са в икономическата дейност – индустриално производство – 4,33, а с най-нисък среден бал са в областта на електронната търговия – 3,44. В Англия с най-висок среден бал при преценка на идеите са в икономическа дейност индустриално производство – 4,62, а с най-нисък при търговията – 4,41.

В България с най-висока средна оценка относно етичното и устойчиво мислене са в сферата на търговията – 3,78, което показва че резултатът клони към по-скоро съгласна с указаното твърдение. С най-ниска средна оценка са в жените, стартиращи в областта на селското стопанство – 3,00. В Италия с най-висока средна оценка при етичното и устойчиво мислене са в областта на селското стопанство – 4,5, а с най-ниска в икономическа дейност – електронна търговия – 3,56. Английските жени предприемачи с най-висок среден бал са в сферата на услугите – 4,76, а с най-ниска в областта на търговията – 4,56.

3.2 Сравнителен анализ на компетенциите относно ресурсите

Компетенциите относно ресурсите са: самосъзнание и ефективност; мотивация и упоритост; възможност за мобилизиране на други ресурси; финансови и икономически компетенции; мобилизиране на хора.

В България респондентите, притежаващи в най-голяма степен самосъзнание и ефективност възнамеряват да стартират бизнес в сферата на индустриалното производство – 4,00. С най-нисък среден бал по този показател са жените, възнамеряващи да развиват своята дейност в селското стопанство – 3,57. В Италия с най-висока средна оценка за самосъзнание и ефективност са в сферата на индустриалното производство – 4,67, а с най-нисък среден коефициент са жените, действащи в областта на електронната търговия – 3,44. Английските жени предприемачи имат най-висок среден бал по съответния критерии в областта на логистиката – 4,81, а най-нисък е средния коефициент в областта на услугите – 4,53.

Най-силна мотивация и упоритост притежават българските жени предприемачи, възнамеряващи да действат в областта на индустриалното производство – 4,50. С най-нисък среден рейтинг за изследвания показател са жените, стартиращи в сферата на селското стопанство – 3,28. Жените предприемачи в Италия проявяват мотивация и упоритост най-вече в областта на селското стопанство – 4,25, а с най-нисък коефициент са тези желаещи да се занимават с електронна търговия – 3,78. В Англия с най-висок среден коефициент относно мотивация и упоритост е женското предприемачество в сферата на индустриалното производство – 4,57, а най-ниска е на жените, предприемащи действия в селското стопанство – 4,22.

Анализът на средния показател относно възможностите за мобилизирането на други ресурси сред жените предприемачи в България показва най-високо равнище за отрасъл „Индустриално производство“. С най-нисък среден коефициент относно изследвания показател са

жените предприемачи в електронна търговия, услуги и логистика – 3,00. В Италия отговорите са подобни, като там също с най-висок среден бал са жените предприемачи действащи в индустриалното производство – 4,00, а с най-нисък коефициент са жените предприемачи, развиващи бизнес в логистиката, селското стопанство и електронната търговия. В Англия данните са противоположни.

Финансовите и икономически компетенции са най-силно застъпени сред жените желаещи да развиват селскостопански бизнес в България (3,57). С най-ниска средна оценка са жените възнамеряващи да се развиват в областта на електронната търговия (2,50). Жените в Италия с най-висока средна оценка относно изследвания показател се реализират в областта на търговията (3,5), а с най-ниски финансовите и икономически компетенции са жените в индустриалното производство – 2,00. В Англия финансовите и икономически компетенции сред жените имат водеща роля при логистиката (4,69), а с най-ниско средно значение са при жените действащи в селското стопанство – 4,33.

В България с най-висок среден коефициент за възможност за мобилизиране на хора са жените, възнамеряващи да работят в областта на логистиката (4,00), а с най-ниски професионални умения за привличане на хора са дамите, желаещи да се развиват в областта на електронната търговия. В Италия с най-голяма възможност за мобилизиране на хора са жените, работещи в сферата на търговията (3,94), а с най-ниска в електронната търговия (3). В Англия с най-висок среден коефициент при мобилизирането на човешки ресурси са жените, занимаващи се с логистика (4,80), а с най-нисък коефициент уменията на жените в селското стопанство.

3.3 Сравнителен анализ на компетенциите относно предприемането на действие

Компетенциите относно предприемането на действие са: поемане на инициатива; способности за планиране и управление; поемане на рискове и работа в неопределена среда; работа в екип; възможност за учене чрез опит.

В България жените, притежаващи в най-голяма степен инициативност възнамеряват да стартират бизнес в областта на селското стопанство – 3,85, а тези с най-ниска средна оценка са в сферата на логистиката – 3. В Италия жените с най-висок бал при поемането на инициатива действат в отрасъл „Индустриално производство“ – 4,67, а с най-нисък среден коефициент са в „Електронната търговия“ (3,33).

Резултатите от анкетното проучване в България, показват, че с най-висок среден коефициент при способностите на жените за планиране и управление има в отрасъл „Индустриално производство“ – 3,75,

докато най-ниската стойност е посочена от жените, развиващи се в областта на електронната търговия – 3. В Италия данните показват, че най-силно развити са тези компетенции в икономическите дейности „Търговия“ и „Индустриално производство“ – 4,33, а с най-нисък коефициент са жените, стартиращи в селското стопанство – 3,5. В Англия качествата, свързани с планиране и управление са най-силно застъпени в селското стопанство – 4,67, а най-слабо в сферата на услугите.

С най-висок коефициент при поемането на рискове и работа в неопределена среда са жените, които възнамеряват да развиват дейност в областта на „Индустриалното производството“ – 3,75, а с най-нисък бал са жените стартиращи в областта на Електронната търговия (2,70), Услугите (3,13) и Търговията 3,20. Тези резултати показват, че жените в България се стремят да избегнат риска и търсят сигурността. Данните от Италия са сходни с тези на България, а в Англия резултатите са по-различни, като най-ниските коефициенти са посочени от жените, действащи в областта на услугите (4,29).

Наличието на способности за работа в екип у анкетираните жени в България е с най-висок среден коефициент в сферата на индустриалното производство – 4,25, а с най-нисък среден бал в сферата на „Електронната търговия“ – 3,33. Анкетираните жени в Италия посочват, че работата в екип е с най-високо равнище при действащите в областта на „Търговията“ (4,44), а най-ниско то е в сферата на Електронната търговия (3,78). В Англия резултатите са по-различни, там с най-висок коефициент са жените, действащи в областта на „Селското стопанство“, докато тези работещи в сферата на логистиката имат в най-ниска степен на компетентност (4,38).

Ученето чрез опит в България е застъпено в най-голяма степен при жените, стартиращи в областта на индустриалното производство със среден коефициент 4,25, а в най-ниска степен при жените, възнамеряващи да развиват бизнес в сферата на Електронната търговия и Логистиката с бал 3,5. Подобни са резултати получени от анкетното проучване в Италия. В Англия анкетираните жени са посочили, че в най-голяма степен ученето чрез опит е застъпено в сферата на логистиката (4,69), а в най-ниска в областта на услугите (4,25).

Изводи

В следствие на направеното проучване могат да се открият следните по-важни тенденции:

- дефицит на предприемачески умения, относно преценка на идеите в една и съща икономическа дейност и при трите партньора;

• необходимост от повишаване на знанията за етично и устойчиво мислене при жените в България и Англия, възнамеряващи да развиват бизнес в сферата на търговията;

• повишаване на знанията и компетенциите относно мотивация и упоритост у жените в България, Италия и Англия.

• данните показват недоразвити компетенции, свързани с неохота към поемането на рискове, което предполага повишаване на знанията и уменията в тази насока.

ЛИТЕРАТУРА

Европейска комисия. (2018). *Европейска комисия*. Свалено от https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN

Шпидла, В. (2010). *Жените и Предприемачеството,Годишен доклад за състоянието и развитието на МСП в България 2008.* София: Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.

European Commision. (2008). *European Commission Evaluation on Policy: Promotion of Women Innovators and entrepreneurship.* Brussels.

Komarkova, I., Gagliardi, D., Conrads, J., & Collado, A. (2015). *Entrepreneurship Competence: An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives,*. European Union.

McCallum, E., McMullan, L., Weicht, R., & Price, A. (2018). *EntreComp into Action: get inspired, make it happen*. Retrieved from https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/entrecomp-action-get-inspired-make-it-happen-user-guide-european-entrepreneurship-competence

OECD. (2018). *Inclusive Entrepreneurship in Europe is an initiative of OECD and the European Commission (DG Employment and Social Affairs)*. Retrieved from OECD: http://www.oecd.org/cfe/leed/inclusive-entrepreneurship.htm

Европейска комисия. (2018). *Европейска комисия*. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN

Перков, В. (2008, 5). Влияние на институционалните промени върху аграрното предприемачество. *Икономика и управление на слеското стопанство*, pp. 11-14.

Шпидла, В. (2010). *Жените и Предприемачеството,Годишен доклад за състоянието и развитието на МСП в България 2008.* София: Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.